

LA LEGITIMACIÓ POSSIBLE AL PAÍS VALENCIÀ

Brauli MONTOYA ABAT
Universitat d'Alacant
Institut d'Estudis Catalans

PARAULES CLAU: País Valencià, legitimació, PIP, PIL, PEV, Llei d'ús i ensenyament del valencià, marc jurídic.

El *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (1995) defineix *legitimació* com «acció de legitimar; l'efecte»; *legitim*, al seu torn, queda definit com «justificar, fer reconèixer, com a legítim», i, per acabar, *legítim*, com «fundat en dret; vàlid perquè està conforme a llei, als principis acceptats; genuí, no fals». A partir d'ací podríem demanar-nos si el català està legitimat al sistema d'ensenyament del País Valencià. O bé, formulant-ho com a pregunta directa: el català (ben entès, amb el nom de *valencià*) hi és reconegut com a legítim, és a dir, es considera vàlid perquè està conforme a llei i als principis acceptats? La resposta a aquesta pregunta ha de ser doble perquè hom demana per dos conceptes: el de *validesa legal* i el d'*acceptació*. Sobre la primera no hi tenim cap dubte: la legalitat empara la presència del català dins l'estructura educativa valenciana. Però què en podem dir, quant a la seua acceptació social? L'informe *Euromosaic* (1996), que tenia com a objectiu descriure «la situació actual de les llengües minoritàries de la Unió Europea», deia sobre el tema que ens ocupa:

El català té aparentment un alt grau de legitimització [*sic*] en la regió atès que disposa d'un bon nombre de disposicions legislatives. No obstant això, la debil institucionalització social de la llengua en la comunitat no permet una extensió homogènia dels progressos en tots els sectors.

És a dir, s'hi oposa legalitat a acceptació. Així, d'una banda, tenim la Llei d'ús i ensenyament del valencià, promulgada el novembre del 1983 i aplicada realment a partir del curs 1984-1985,¹ que diu:

1. La incorporació del valencià a l'ensenyament és obligatòria en tots els nivells educatius.
[...]
3. El valencià i el castellà són llengües obligatòries als Plans d'Ensenyament dels nivells no universitaris.

I, d'una altra, tenim els resultats de les enquestes del Centre d'Investigacions Sociològiques, que deien un decenni després (Siguan, 1994: 61) que els valencians que no acceptaven l'obligatorietat de l'ensenyament del català pujaven a un 53 % mentre que aquesta oposició es reduïa a un 7 % a Catalunya. No debades, les conclusions numèriques de l'informe *Euromosaic* assignaven la màxima nota a la legitimació social del català al Principat (un 4), mentre que ho deixaven en un 3 —massa optimista encara— al País Valencià. Malgrat tot, les mesures legals continuaven afavorint la presència escolar del català per damunt de la baixa acceptació social i, en cursos successius, a la nostra llengua se li va anar obrint la possibilitat d'esdevenir, primer, llengua vehicular de tota la instrucció escolar en una part dels centres educatius i, segon, i més important encara perquè pretenia cobrir tota la zona catalanoparlant, instrument d'ensenyament d'una àrea no lingüística en el nivell primari.² L'enquesta del CIS del 1998, en consonància amb aquesta avenços, ja no demanava per l'ensenyament del català, sinó que reorientava la pregunta cap a la seua utilització com a llengua del sistema educatiu: el resultat era que només un 11 % de valencians volien la major part o tot l'ensenyament en la llengua pròpia del país, mentre que els catalans que optaven per la mateixa resposta assolien un 42 % (Siguan, 1999: 65).³

Això explica que la legislació educativa valenciana, que, segons la definició dels programes bàsics, s'orientava cap a un sistema de conjunció en català com

1. Cal fer constar que aquesta Llei no va comptar amb la unanimitat desitjable en aquests casos, ja que va ser votada favorablement per un 65 % dels diputats i el restant 35 % se'n va abstenir. Al llibre *Llei d'ús i ensenyament del valencià: Elaboració i desplegament* (Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2003) es pot veure que les esmenes dels diputats de dreta, que són els qui bàsicament es van abstenir, anaven adreçades, sobretot, a canviar l'obligatorietat per l'optativitat.

2. Vegeu la següent legislació: Decret 79/1984, de 30 de juliol, d'ús i ensenyament del valencià en l'àmbit no universitari (Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2003: 119-120); Ordre de 23 de novembre de 1990; Correcció d'errors de 10 de juliol de 1991, i Ordre de 12 de maig de 1994 (*Informe sobre la Situació de l'Ensenyament a la Comunitat Valenciana 2001, 2004*: 198).

3. Els resultats d'aquestes enquestes per als ciutadans balears eren sempre intermedis entre Catalunya i el País Valencià: un 23 % dels illencs no acceptaven l'obligatorietat del català com a assignatura en la primera enquesta, feta el 1993, i un 14 % ho volien tot en català en la segona, feta el 1998.

el de Catalunya, no haja pogut ser finalment desenvolupada d'acord amb les previsions inicials:

El valencià, com a llengua pròpia de la Comunitat Valenciana ho és també pròpia de l'ensenyament [...] i és per això que aquestes normes tenen a fer realitat el principi que la llengua pròpia de la Comunitat Valenciana ho siga també de l'Administració Educativa.⁴

Només hem de contrastar les diferents filosofies que impliquen la denominació oficial del Programa d'Incorporació Progressiva [del *valencià*] i la denominació popular que rep de «línia en castellà». Aquest programa va ser dissenyat amb la pretensió d'anar afegint-hi cada volta més assignatures en català, com fa veure el seu nom. En realitat, el PIP va acabar incorporant-hi només l'assignatura de coneixement del medi⁵ i, en molts casos que romanen fora del control de la inspecció, ni tan sols aquesta; de manera que, en aquests casos i en un nombre que la mateixa Administració no ens permet esbrinar, l'única assignatura *en català* és la mateixa *de català*. El PIP és el programa curricular que segueixen la majoria d'estudiants valencians (prop del 80 %), amb molt poca diferència, doncs, entre la zona «de predomini lingüístic valencià» i la de «predomini lingüístic castellà», ja que en aquesta última es cursa voluntàriament l'assignatura de català, i també, amb ben poca diferència respecte del «programa únic» que hi havia abans de la instauració de l'autonomia, en què l'única llengua vehicular era el castellà. Fins i tot, a les principals àrees urbanes de la zona catalanòfona hi ha alguns col·legis d'elit, sense control autoritzat per la Inspecció, que no ofereixen ni tan sols ensenyament de l'assignatura de català.⁶ Per tant, la denominació popular d'aquest programa és la que més es correspon amb la realitat.

Davant del PIP, només hi ha la «línia en valencià», segons l'ús popular. Oficialment, però, s'hi aglutinen els altres dos programes: el Programa d'Ensenyament en Valencià i el Programa d'Immersion Lingüística [en *valencià*]. Aquests dos programes, que s'apliquen aproximadament a un 20 % de tot l'alumnat valencià,⁷ ja inclouen el català com a llengua de les classes, per bé que, des que governa el Partit Popular (1995), se'n coneixen moltes excepcions si els directors dels

4. Així constava al preàmbul del Decret 79/1984 de 30 de juliol citat més amunt (Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2003: 114).

5. *Informe sobre la Situació de l'Ensenyament a la Comunitat Valenciana 2001* (2004: 198, 200).

6. Com, per exemple, el que reben els fills del president de la Generalitat, l'honorable *Francisco Camps*. Quina legitimació pot donar aquest mal exemple a l'ensenyament del català i, molt menys, *en català*?

7. *L'Informe sobre la Situació de l'Ensenyament a la Comunitat Valenciana 2001* (2004: 198, 202) donava per al curs 2000-2001 un 19,32 %, però altres cursos aquest percentatge ha estat lleugerament superior. Per exemple, el curs anterior (1999-2000) era d'un 22 % i el curs 2003-2004, d'un 20,39 %.

centres no s'esforcen per fer complir la Llei. Com a mostra, l'enquesta del CIS del 1998⁸ dona només un 10 % de pares que tenen els fills escolaritzats exclusivament en català, un resultat que pot correspondre's amb el 20 % d'alumnat que té aquesta llengua com a vehicular si calculem dos fills per pare entrevistat, però, com sabem, aquesta no és la ràtio real de descendència de la població valenciana, sinó que és menor. En qualsevol cas, el 10 % de pares de l'enquesta del CIS es correspon força amb el percentatge de ciutadans valencians que, segons acabem de veure, són partidaris de tot o la major part de l'ensenyament en català (un 11 %). A quina legitimació pot aspirar el català com a llengua de l'ensenyament entre la ciutadania valenciana en aquestes condicions?

Però aquesta baixa legitimació social que deduïm del grau escàs d'implantació dels programes en català és encara més baixa entre els qui integren la clientela de les escoles concertades i privades, que constitueixen un 32 % de l'alumnat valencià. En aquest tipus de centres, com hem avançat més amunt, l'oferta de català oscil·la entre la nul·litat, fins i tot de l'assignatura, com hem vist en el cas d'alguns centres privats d'elit, i les xifres irrisòries dels centres concertats, on només hi ha un 4 % d'alumnat que segueix els programes PIL o PEV. A la ciutat de València, que és on hi ha més col·legis concertats i privats, els alumnes que segueixen programes en català en els concertats va del 2,2 % de l'educació infantil al 0,4 % de la secundària. Això vol dir que les classes altes (i mitjanes altes), que són les que porten els fills en aquests col·legis, o bé prescindeixen del català en el sistema educatiu o bé el «mantenen a ratlla» dins uns límits realment folklòrics. Aquest és el model en què es miren les classes inferiors i el que justifica que el català tinga (encara) tan poca acceptació social al País Valencià. En paraules dels sociòlegs que estudien la identitat valenciana:

Son las élites culturales, políticas y económicas quienes van a transmitir a la población los distintos modelos de identidad, llegando a trasladarle, a grandes rasgos, los elementos distintivos de una determinada versión de la identidad (en este caso, valenciana). (Català, 1997: 97)

Aquesta identitat, bàsicament espanyola, no deixa un espai suficient per a l'existència d'un sentiment identitari valencià (Català, 1998: 81, i Siguan, 1998: 73-77), que és l'únic que pot servir de canemàs per a legitimar el català com a llengua de l'escola entre tots els sectors socials valencians.

A la diferenciació social que acabem de veure en la implantació dels diferents programes educatius, hi hem d'afegir la geogràfica, la qual ens traça un mapa de deslegitimació del català en paral·lel a la minva de vitalitat de la llengua. A partir

8. El treball de Siguan (1999) citat més amunt és una anàlisi d'aquesta enquesta però no inclou aquesta pregunta, que, en canvi, sí que es pot trobar a la pàgina del CIS referida a la nostra bibliografia.

de l'efecte causat en les respectives àrees d'influència per la castellanització interna de les dues majors ciutats, València i Alacant, al País Valencià s'han format dues clapes d'índexs baixos per al català en tots els sentits. Les enquestes passades al País Valencià durant els darrers vint anys (1985-2005), pràcticament els de vigència de la LUEV, mostren la feblesa, més agreujada els darrers anys, d'aquestes dues zones (àrea metropolitana de València i regió d'Alacant), tant en el coïxement de la llengua parlada (quadre 1) com en el de l'ús a casa (quadre 2).

QUADRE 1
Saber parlar català per regions de la zona catalanoparlant (%)

Any de l'enquesta	Zona catalanoparlant	Regió de Castelló	Regió de València + àrea metropolitana		Regió d'Alcoi-Gandia	Regió d'Alacant
			Regió de València	Àrea metropolitana		
1985	65,7	73,7	66		83,8	48,7
1992	67,5	80,6	64,6		82,3	57,2
1995	69,5	79,6	84	63	85,2	55,9
		68,8				
2004	58	71	78	50	78	42
		63,9				
2005	57,4	70,4	80	48	82	40,4

QUADRE 2
Ús del català a casa per regions de la zona catalanoparlant (%)

Any de l'enquesta	Zona catalanoparlant	Regió de Castelló	Regió de València + àrea metropolitana		Regió d'Alcoi-Gandia	Regió d'Alacant
			Regió de València	Àrea metropolitana		
1989	44,3	59,8	69,4	31,6	65,5	28,2
1992	48,9	64,8	71,1	34,6	71,3	35,6
1995	49,1	63,3	72,7	38,2	73,5	30,4
2004	35,1					
2005	35,1	47,9	64,7	22,4	66,6	15,3

Tot això té el reflex en la presència tan baixa de programes educatius en català en aquestes àrees dominades per Alacant i València, justament les ciutats que podem afirmar sense palliatius que governen el país. Ara bé, les dades oficials sobre la implantació d'aquests programes, com que es basen en les demarcacions provincials, oculten aquestes dues clapes i ens tracen una altra mena de mapa on

hi ha una disminució progressiva de l'ensenyament en català de nord a sud; això és, de Castelló, amb la màxima implantació, a Alacant, amb la mínima. Així, a la província de Castelló l'alumnat escolaritzat en català arriba al 52 %; a la de València no passa del 28 %, i a la d'Alacant es queda en el 15 %. Justament la de Castelló és la demarcació més poc poblada, i les de València i Alacant, les més habitades.

Finalment, el decalatge es produeix també entre nivells educatius. Els més baixos (infantil i primari) tenen un 27,3 % d'alumnat escolaritzat en català; els intermedis (secundari i batxillerat), un 15,2 %, i l'universitari, un 13,7 %. Sobta aquest últim percentatge perquè la universitat va ser capdavantera en la introducció del català entre el professorat no universitari en els primers anys setanta (a través de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de València). Ja no sobten tant les diferències territorials que veiem entre la universitat més septentrional, la Jaume I de Castelló, i la més meridional, la d'Alacant, tal com podem apreciar al quadre 3, que mostra, a més, els contrastos entre demanda i docència efectiva.

QUADRE 3
Contrastos territorials i entre l'oferta i la demanda quant a la docència en català a les universitats valencianes (%)

<i>Universitats valencianes (2001-2005)</i>	<i>Demanda (2001-2002)</i>	<i>Docència real (2001-2002)</i>	<i>Demanda (2004-2005)</i>
Universitat Jaume I (Castelló)	30,9	18,4	29,7
Universitat de València	22,3	22,7	24,5
Universitat Politècnica de València	14,1	12	—
Universitat d'Alacant	5,3	2	7,5
Mitjana	19	13,7	20,5

Hem observat, doncs, tres tipus de desfasaments en la utilització del català com a llengua vehicular de l'ensenyament: primer hem vist el del tipus de centres segons que aquests siguin de propietat pública, privada però concertada amb l'Estat i absolutament privada; també hem constatat un desfasament geogràfic per àrees de domini urbà i de nord a sud del País Valencià, i, per acabar, acabem de repassar la minva per nivells educatius. Vegem un compendi de les dades d'aquests desfasaments al quadre 4.⁹

9. No totes les dades procedeixen del mateix curs, però totes pertanyen als darrers anys, entre els quals s'observa poca oscil·lació (cursos del 1999-2000 al 2003-2004).

QUADRE 4
Desfasaments en l'ús del català com a llengua de l'ensenyament (%)

Tipus de centres		Províncies		Nivells educatius	
Públics	20	Castelló	52	Infantil i primari	27,3
Concertats	4	València	28	Secundari i batxillerat	15,2
Privats	0	Alacant	15	Universitari	13,7

La baixa presència del català en els graus educatius superiors posseeix un significat especialment negatiu per a la legitimació de la nostra llengua ja que, malgrat que s'ha anat ampliant la base social dels estudis de batxillerat i universitat a les classes mitjanes, continuen —encara hui— representant la possessió d'un estatus social que no és a l'abast de tothom. Si el català només hi accedeix tangencialment, la seua legitimació se'n ressent. La major —però també escassa— presència a l'escola infantil i primària, universalitzada a tota la ciutadania, no permetria una compensació suficient; amb més motiu després de comprovar que l'educació privada (i concertada) roman lligada a les classes benestants i als majors centres urbans, que exerceixen una funció directiva i, per tant, de model per seguir, sobre tota la societat valenciana. En definitiva, la mena de desigualtats socials i geogràfiques que presenta la utilització del català en el sistema educatiu valencià, fonamentades en els diferents àmbits i graus de vitalitat de la llengua, actuen negativament sobre el conjunt de la comunitat valenciana i afebleixen encara més el fràgil estatus legal que la nostra llengua ha aconseguit d'ençà de la promulgació de la LUEV (1983).

Però els factors negatius per a la possible legitimació del català al País Valencià no s'aturen amb els que acabe de descriure. Dissortadament, n'hi ha un altre que s'hi afig; això sí, de manera indescindible respecte de les diferències socials que acabe de comentar. Em referesc al rerefons ideològic que hi ha entorn de la polèmica sobre la denominació de la llengua. Com és ben sabut, el nom oficial és el de *valencià* i així consta no sols en tota la legislació educativa (i no educativa) de la Generalitat Valenciana sinó en els usos més corrents de tothom: des de la pràctica totalitat de la població sense una formació específica fins al professorat de la matèria més convençut de la unitat de la llengua. Les enquestes, però, donen a entendre que al voltant del 50 % de la ciutadania valenciana, el 60 % dels jòvens i el 70 % dels estudiants responen que és una «llengua compartida» o que «pertany al mateix sistema lingüístic» —segons les críptiques preguntes de les consultes sociolingüístiques que les han incloses—, però només superarrien lleugerament el 40 % els qui acceptarien denominar-la *català* o *valencià/català*.¹⁰ Ara bé,

10. Les enquestes són les referides als ítems de la bibliografia *Enquesta sobre l'Ús del Valencià* (1992) i Acadèmia Valenciana de la Llengua (2004). Ara bé, aquestes preguntes no apareixen mai a les corresponents publicacions oficials. En canvi, Esteve *et al.* (2005: 117-118) i Moltó (2005) donen a conèixer alguns dels resultats sobre el tema.

l'ocultació d'aquests resultats per part dels responsables polítics i la persistència d'aquests polítics, emparats per la denominació estatutària, a designar l'idioma exclusivament com a *valencià* i a defensar aquest nom per damunt de tot no deuen contribuir precisament a modificar les representacions lingüístiques dels valencians que encara continuen amb un mapa de la seua llengua limitat al territori autonòmic valencià. En contra, doncs, del que deia Joan Fuster, el nom sí que fa la cosa. I aquest nom legitima les posicions anticatalanistes, encara que no ho vulguen reconèixer els defensors actius de la unitat de la llengua que s'estimen més parlar de *valencià*, ja siga per unes raons estratègiques (que ja fa més de tres dècades que duren) o, simplement, per evitar-se problemes. Una prova fequent d'això és l'aplicació recent per a l'Estat espanyol de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries que va aprovar el Consell d'Europa el 21 de setembre del 2005, on es presenten el *català* i el *valencià* com a dues llengües diferents, la primera per a Catalunya, les Illes Balears i la Franja d'Aragó, i la segona, en exclusiva per al País Valencià.¹¹ I, encara que aquest mateix document done valor d'autoritat al Dictamen de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (9 de febrer del 2005), que reconeix la unitat de la llengua, això és «lletra petita» que no es valora en la seua justa mesura dins un apartat dedicat al «valencià», equivalent i al mateix nivell que els dedicats al «català», al «basc» i al «gallec». La contradicció que això suposa només la veiem els especialistes. La gravetat, per tant, de la percepció generalitzada de dos idiomes, *valencià* i *català*, on els especialistes només en veiem un es pot apreciar millor tenint en compte els factors que presentem al quadre 5.

QUADRE 5

Pèrdues derivades de percebre el català i el valencià separats

1) Demogràfic: tots dos «idiomes» perden quantitats importants de parlants (gairebé dos milions els parlants de <i>català</i> i poc més de cinc els de <i>valencià</i>).
2) Ciutats capital: cadascun d'aquests «idiomes» perd una de les ciutats més importants de l'àmbit lingüístic unit; el <i>català</i> perd València i el <i>valencià</i> perd Barcelona.

És evident que les pèrdues més grans són per al valencià: poc més de cinc milions de parlants i la ciutat de Barcelona. La resta del català no perd gaire perquè, com hem vist, la vitalitat lingüística del País Valencià és molt feble, atesa la renúncia de les classes dirigents a l'ús del català, i València, encara que és una ciutat gran, no s'acosta ni de lluny a la potència econòmica, cultural i política de Barcelona. I, com a conseqüència de tot això, la presència de Catalunya en els mitjans de comunicació, incommensurablement major que la del País Valencià. Tot plegat, la minva de l'àmbit lingüístic implica una minva de legitimitat per a la

11. Vegeu a la bibliografia la referència Council of Europe.

llengua. En aquest context, no ens pot estranyar una conversa sentida en un pati de veïns d'un barri receptor d'immigració d'una ciutat valenciana entre finals dels anys setanta i principis dels vuitanta, quan hom maldava per introduir l'ensenyament del català al País Valencià:

—Chica, ¿tú has recibido el papel ese de la escuela que pregunta si quieres que le den valenciano a tu hijo?

—Sí, chica. ¡Pos mira que valenciano! ¡Si fuera catalán...!

No hi calen més paraules: els pares volen que els fills aprenguen llengües importants a l'escola i no dialectes d'anar per casa. Aquestes immigrants castellanen ja residien prou anys al País Valencià per haver copsat dues coses importants respecte als fets lingüístics:

a) que els valencians no valoraven llur llengua, i

b) que Catalunya i Barcelona tenien un pes molt superior dins Espanya.

És evident que aquestes veïnes no parlaven de la unitat de la llengua. A elles els interessaven els resultats pràctics que podien derivar-se de l'aprenentatge escolar d'una nova llengua (autonòmica), i, entre aquestes, una sense acceptació social no devia merèixer ser ensenyada a l'escola. És a dir, el *valencià* hauria d'haver estat primer legitimat socialment i després introduït a l'escola. Però aquest era el problema del peix que es mossega la cua perquè la llengua no podia adquirir cap estatus social sense accedir prèviament al sistema educatiu. Així, com ja hem comentat, hom va començar per l'escola amb la LUEV (1983).

De tota manera, aquesta introducció es va fer molt tímidament i amb una gradualitat tan alentida que palesava una desigual convicció per part de les autoritats responsables. El cas del nom acordat per a referir-se a l'assignatura, *valencià*, n'era tot un símptoma. D'una banda, el nom de *català*, o *llengua catalana*, no entrava en els càlculs de cap dels partits amb representació autonòmica. D'una altra banda, havien convingut que el terme *valencià*, sense cap determinació prèvia que el definís com a *llengua* (o *idioma*), era l'únic consensuable pels tres partits parlamentaris. Aquesta indeterminació deixava el nom relativament ben parat davant de tothom: davant de la intel·lectualitat i el món de l'ensenyament, perquè no negava la unitat lingüística amb Catalunya i les Balears (*valencià* podia entendre's com a varietat d'una llengua major), i davant dels sectors socials anticatalanistes, perquè aquests podien entendre'l com el referent d'una llengua independent. Segons el nostre parer, el guany major ha estat per a aquests últims, perquè, des de la perspectiva de l'Estat, l'inventari de llengües diferents del castellà oficialitzades pels corresponents estatuts d'autonomia dóna un resultat de quatre: eusquera (per al País Basc i Navarra), català (per a Catalunya i Balears), gallec (per a Galícia) i valencià (per al País Valencià). I això té el reflex en els textos multilingües que ofereixen els diferents departaments estatals i les grans empreses. No importa que després dels enunciats diferents els textos *català* i *valencià*

siguen pràcticament idèntics: ningú no s'atura a comparar-los i extraure'n conclusions més que els interessats en el tema.

Però la denominació de *valencià*, ambivalent per a uns i ben clara per a uns altres, tampoc no ha estat gaire afortunada en l'objectiu de prestigiar la llengua dels valencians a l'escola. Això ho comprovem en la categorització existent en la comunitat escolar entre les assignatures lingüístiques, segons ens mostra el quadre 6.

QUADRE 6
Categorització escolar de les assignatures lingüístiques

1) Primera categoria: la llengua per excel·lència, el castellà, que rep el nom de <i>llengua</i> , o <i>lengua</i> , sense més adjectivacions.
2) Segona categoria: l'idioma estranger, que sol rebre el nom de «classe d' <i>idioma</i> », o bé d' <i>anglès</i> , que és el de l'opció majoritària.
3) Tercera categoria, el <i>valencià</i> , que, si no és <i>llengua</i> ni <i>idioma</i> , ha de ser forçosament <i>dialecte</i> i en el pitjor sentit del terme.

La *llengua* de la primera categoria és la *lengua* del sistema educatiu anterior, l'única que s'estudiava amb el mètode de llengua pròpia o ja coneguda pels alumnes (per a aprendre a escriure correctament i a entendre les categories gramaticals). Ja sabem que *idioma* és sinònim de *llengua*, però en el sistema escolar espanyol s'havien aprofitat els dos termes, en principi sinònims, per a crear una diferència conceptual, la de llengua estrangera, la qual requereix una metodologia diferent perquè és una llengua desconeguda per als alumnes. Finalment, el *valencià*, que, per a la majoria de valencians, segueix tenint el caràcter de dialecte, però no en la seua accepció de varietat d'una llengua (no especificada) sinó en el sentit de parla vulgar. Com a prova, molta gent el considera i el qualifica explícitament com una *maria*, que hauria substituït l'antiga *formació del espíritu nacional*, per als xics, o les *labores del hogar*, per a les xiques, en la famosa tríada conformada amb l'educació física i la religió (catòlica). Encara molts professors benpensants defensen que no es pot suspendre ningú *només* pel *valencià*, de la mateixa manera que no es pot fer per la gimnàstica o la religió.

La situació a Catalunya i les Illes Balears no és igual. Potser era pareguda al principi de la introducció escolar del català però actualment, i sobretot a Catalunya, el català no està per baix ni del castellà ni de l'anglès en el sistema educatiu. A les Illes Balears el nom de *català*, que es refereix inequívocament a la llengua que s'ensenya a l'escola, pot significar, bé un registre elevat (per oposició als noms utilitzats per a referir-se a la parla col·loquial: mallorquí, eivissenc, etc.), o bé la llengua d'una comunitat autònoma de primera categoria, d'on pot ser interessant conèixer la llengua (com haurien desitjat les veïnes del barri immigrant valencià). En aquest sentit, no té mai la consideració dialectal despectiva que pot rebre al País Valencià. D'altra banda, a la comunitat insular, en no existir el problema de

definir el català com a llengua, el nom oficial en els currículums escolars és el de *llengua catalana*, com a Catalunya, amb la qual cosa es conjura el risc de quedar per davall del castellà, que és identificat igualment com a *llengua*. Hauria de desprendre's d'això —em demane— que si a l'Estatut d'autonomia valencià (1982) s'hagués fet constar el nom de català per a la llengua igual que es va fer en el de les Illes Balears (1983), la legitimació social del seu ensenyament hauria fet majors progressos? En un primer moment, potser, hauria despertat un fort rebuig per part de certs sectors socials —possiblement, els mateixos que van persistir a negar el dret que el *valencià* fos una assignatura obligatòria durant la primera meitat dels vuitanta—, però després, desautoritzats per les autoritats acadèmiques, haurien acabat callant. En aquest context, de la mateixa manera que ara, de més bona o mala gana, tothom accepta que l'assignatura ocupe el seu espai dins el sistema educatiu, el nom de *llengua catalana* hauria fet més respectable la llengua dels valencians i hauria acabat assentant-se, com a mínim, per a referir-se als àmbits educatius i culturals. Que el nom de *català* hagués contribuït a legitimar socialment la llengua en un sentit ampli dins la societat valenciana ja no és tan segur, però l'aproximació cultural a Catalunya que hauria comportat, com la tenen actualment les Illes Balears, sí que és segur que hauria ajudat a associar la nostra llengua a un estatus de prestigi similar al que ostenta a Catalunya.

Però això no ha estat així i ens arriba ara l'hora de plantejar-nos l'enunciat d'aquesta ponència com a pregunta: quina és la legitimació possible al País Valencià? Com ja ha quedat ben clar, el català dels valencians necessita una legitimació doble: en el sistema educatiu i en la xarxa comunitària. La interacció entre ambdós àmbits és fora de tot dubte. Fins ara tots els intents s'han concentrat a l'escola amb l'esperança que repercutissen en el context social extern. El resultat a què assistim, però, és que l'escola no ha generat una legitimació suficient per a estendre's a tota la societat. Segurament, si el ritme ascendent assolit els primers anys d'iniciat el procés s'hagués consolidat (en els anys vuitanta i la primera meitat dels noranta, amb els socialistes en el poder, que eren els qui havien promulgat la LUEV), ara podríem gaudir d'alguna repercussió social palpable. Efectivament, les enquestes que hem resumit als quadres 1 i 2 palesen clarament un augment durant aquesta època del nombre de gent que declarava que sabia parlar el català «bastant bé» o «perfectament» a la zona catalanoparlant, que és on s'ha aplicat plenament la LUEV. Del 65,7 % del 1985 es va passar al 67,5 % del 1992 i al 69,5 % del 1995 (quadre 1), gairebé quatre punts d'ascens gradual i constant, que a les regions de Castelló i Alacant eren més elevats, respectivament, de 5,9 punts i de 7,2. Era, sobretot, notable l'ascens alacantí perquè ocorria a la regió més castellanitzada de les «de predomini lingüístic valencià». També hi observem percentatges en ascens, ara amb dades que van entre 1989 i 1995, en l'ús de la llengua «a casa» a la mateixa zona d'aplicació de la LUEV: d'un 44,3 % el primer any a un 49,1 % el darrer (quadre 2); és a dir, 4,8 punts d'augment, un més que en la capacitat de parlar, que era de 3,8 punts. L'empenta ara provenia de les regions

d'Alcoi-Gandia, amb vuit punts d'ascens, i de la de València capital i la seua àrea metropolitana, amb 6,6 punts.¹² En suma, sembla que el primer decenni aproximat d'aplicació de la LUEV (entre mitjan anys vuitanta i mitjan noranta) hi ha una resposta positiva, en general, per part dels parlants, que es tradueix en una tendència a l'adquisició de la llengua parlada i en un major ús d'aquesta a la llar familiar. Tanmateix, a mitjan anys noranta, que és quan es produeix el relleu de l'esquerra (socialistes) per la dreta (populars) en el Govern de la Generalitat Valenciana, i el moment present, en què segueixen governant aquests últims, observem als quadres 1 i 2 una davallada espectacular, tant en el coneixement parlat (12,1 punts) com en l'ús a casa (14 punts). Dissortadament, no disposem d'enquestes intermèdies entre el 1995 i el bienni 2004-2005, justament perquè l'absència d'enquestes i, lògicament, la seua publicació formava part de la resta d'accions encaminades pel Govern de dreta a la «contraplanificació lingüística».¹³ Així és com deuen explicar-se aquestes xifres tan negatives i no per la recepció d'unes noves migracions que també han arribat a Catalunya sense aquests efectes catastròfics. I dins aquesta lògica, les baixades més fortes es produeixen en les zones més castellanitzades ambientalment: l'àrea metropolitana de València i la regió d'Alacant, que volten els quinze punts negatius, molt a prop dels catorze de mitjana perquè són les més poblades del País Valencià. La regió més resistent, però no tan poblada com les anteriors per exercir-hi de contrapès, és la d'Alcoi-Gandia, amb -3,2 punts de coneixement parlat i -6,9 d'ús a casa, ja que els nombres més elevats de catalanoparlants i d'ús familiar des dels quals partia l'han ajudat a suportar millor aquesta darrera època contrària a la normalització lingüística. Com a colofó que ajuda a visualitzar millor el procés descrit, vegem el quadre 7.

QUADRE 7

Evolució del coneixement i l'ús del català al País Valencià abans i després de 1995

Període	Llengua	Zona catalanoparlant	Castelló	València	Àrea metropolitana de València	Alcoi-Gandia	Alacant
1985-1989 - 1995	Saber parlar	+3,8	+5,9	+2,8		+1,4	+7,2
	Ús a casa	+4,8	+3,5	+3,3	+6,6	+8	+2,2
1995 - 2004-2005	Saber parlar	-12,1	-9,2	-4	-15	-3,2	-15,5
	Ús a casa	-14	-15,4	-8	-15,8	-6,9	-15,1

12. Sorpren que la regió d'Alacant puge 7,4 punts entre el 1989 i el 1992 i en baixes 5,2 entre el 1992 i el 1995.

13. Prenc el terme de Pradilla (2004: 69-97).

El que també comprovem en aquest quadre 7 és que és més difícil fer avenços en una llengua en situació recessiva, com es demostra pels tímids percentatges positius assolits durant el primer període (1985-1989 - 1995), que no superen els vuit punts positius, que desfer el camí fet, com es mostra pels enormes retrocessos patits en el següent decenni (1995 - 2004-2005), que dupliquen els tímids guanys obtinguts, amb un màxim de 15,8 punts negatius. Aquesta evolució, primer ascendent i després descendent, de la presència del català en la societat valenciana transmet una idea d'inestabilitat que no ajuda precisament a assolir una legitimació suficient per a l'idioma entre els ciutadans. Més aviat transmet inseguretats a l'hora d'usar-lo des del moment que hom no té la certesa si serà ben vist parlar-lo i en segons quines situacions podria ser convenient o no. No oblidem que la militància lingüística al País Valencià està circumscrita a grups molt reduïts i que perquè es produïska un ús ampli i desacomplexat del català, cal que hi haja un acord social extens que actualment no sols no existeix, sinó que deu ser inferior al mínim que regia en els primers anys noranta. En aquestes condicions, doncs, la legitimitat del català al País Valencià té un futur prou incert.

Malgrat tot, espigolant ací i allà, seriem capaços de trobar alguns aspectes positius en la realitat sociolingüística actual que permetrien una «resistència» més o menys digna de la llengua fins a un hipotètic canvi de govern que reengegàs el procés de normalització aturat el 1995. En primer lloc, cal reconèixer l'existència d'uns percentatges importants de coneixement parlat del català a les regions de Castelló (70,4 %), València (80 %) i Alcoi-Gandia (82 %), segons hem vist al quadre 1. Això permet disposar d'uns contingents poblacionals suficients per a mantenir l'ús del català a la llar, com es demostra a les regions de València i Alcoi-Gandia, on aquest ús està prou per damunt del 60 % (quadre 2), i, d'altra banda, fa albirar esperances en la recuperació de les generacions més joves afectades pels anys d'interrupció de la transmissió familiar del català. De fet, aquest fenomen ja fa anys que va quedar aturat al País Valencià, com podem comprovar en la comparació de les dues enquestes més extremes en el temps (1985 i 2004). Així, en la primera enquesta, realitzada quan amb prou feines començava a introduir-se el català a l'escola, vèiem uns grans desfasaments intergeneracionals en l'ús del català en família (quadre 8).

QUADRE 8
Desfasament de l'ús del valencià entre tres generacions (%)

<i>Transmissió (1985)</i>	<i>País Valencià</i>	<i>Castelló</i>	<i>València</i>	<i>Alcoi-Gandia</i>	<i>Alacant</i>
Entre els pares	47	58	59	76	45
Amb la parella	36	52	46	66	25
Amb els fills	22	32	29	43	18
<i>Desfasament</i>	-25	-26	-30	-33	-27

Fixem-nos que a mesura que descendíem per l'arbre de la transmissió lingüística, el català era menys present. A principis dels anys vuitanta, les pèrdues entre les tres generacions referides eren de vint-i-cinc punts negatius i les diferències interregionals no eren gaire notòries. En canvi, en l'enquesta portada a terme el 2004 les pèrdues es transformen en guanys; ara bé, tan tímids que hem de considerar-los més una estabilització que una recuperació del terreny perdut (quadre 9).

QUADRE 9
Transmissió intergeneracional segons l'enquesta de l'AVL (%)

<i>Transmissió (2004)</i>	<i>País Valencià</i>	<i>Castelló</i>	<i>València</i>	<i>Àrea metropolitana</i>	<i>Alcoi-Gandia</i>	<i>Alacant</i>
Entre els pares	35,3	52,8	60,2	27,3	61,9	29,4
Amb la parella	19,4	30,3	36,8	13,4	40,1	12,2
<i>Diferència</i>	-15,9	-22,5	-23,4	-13,9	-21,8	-17,2
Amb els fills	21,4	30,6	40,7	15,7	43,4	14,1
<i>Diferència</i>	+2	+0,3	+3,9	+2,3	+3,3	+1,9

Podem observar que, com una recialla del passat, encara apareixen desfasmaments negatius entre les dues generacions majors (els pares entre ells i amb la parella), però deixa d'haver-n'hi entre la d'enmig (amb la parella) i la menor (amb els fills). Això significa que el català ha guanyat un grau de legitimació social suficient per a permetre la transmissió de pares a fills, però també veiem que les pèrdues generacionals tan grans que s'han ocasionat a l'àrea metropolitana de València i a la regió d'Alacant dificulten prou que es pugui produir una recuperació efectiva, la qual sí que és possible a les regions de València i Alcoi-Gandia, i, amb certes dificultats, a la de Castelló. Evidentment, en la mesura que l'ús social de la llengua siga més viu, aquesta utilització més àmplia es farà present també en l'ús escolar, tant dins les aules (esperonada per la demanda pels pares de «línies en valencià») com fora, al pati, que és una continuació del carrer. La qüestió és ara si les regions amb un català més vivaç, però amb un caràcter no tan urbà, seran capaces de generar una dinàmica que acabe repercutint en les regions que presenten el català en un estat crític, però gaudeixen d'un caràcter més urbà. Fins ara, com és habitual a tot arreu, la influència ha anat sempre dels àmbits més urbanitzats als menys urbanitzats.

El segon aspecte positiu de què podríem donar compte pertany a l'àmbit de la legislació: el Decret 62/2002, de 25 d'abril, pel qual es regula l'acreditació dels coneixements lingüístics per a l'accés i la provisió de llocs en la funció pública docent no universitària (Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2003: 133-136), altrament dit «requisit lingüístic», aconseguit gràcies a la reivindicació dels sindi-

cats d'ensenyants, ha tornat a incentivar l'aprenentatge del català els darrers anys. Concretament, aquesta mesura ha afavorit molt l'augment de la matrícula en l'assignatura de català a les zones castellanòfones del País Valencià, és a dir, allà on l'ensenyament de català és voluntari. I, encara que el requisit lingüístic abraça només una part de l'Administració autonòmica, la docent, entre gran part de la població ha causat l'efecte que el requisit és general per a treballar de funcionari. Aquest és un aspecte gens menyspreable perquè es pot convertir en l'incentiu més gran perquè les parelles lingüísticament mixtes o amb el català com a segona llengua pugen els fills en català amb el desig que puguen disposar de totes les oportunitats laborals al seu abast.

Finalment, el darrer aspecte positiu, per bé que de repercussions a més llarg termini a causa d'una difusió més restringida, és l'activitat de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (2001), darrerament enfrontada amb el partit que governa actualment la Generalitat Valenciana. Podem destacar, entre altres intervencions públiques, l'exigència de no limitar als autors valencians el currículum de la literatura «valenciana» que s'explica als instituts, com pretenia la Conselleria d'Educació; la reivindicació del títol de filologia catalana per a convalidar els exàmens de *valencià* que possibiliten la superació del requisit lingüístic, o, per acabar, el reconeixement de la unitat de la llengua, sense les ambigüitats que es contenen en la Llei de creació (1998) de la mateixa Acadèmia (vegeu <http://www.avl.gva.es>). Certament, aquestes actuacions de l'Acadèmia s'han de lligar amb la convicció, expressada més amunt, que la consciència d'unitat de la llengua i, com a conseqüència d'això, l'ús del nom unitari de *llengua catalana* o, si més no, qualsevol altre que faça visible la unitat, pot tenir efectes beneficiosos entre la població valenciana.

Si aquests elements positius, amb el suport d'unes condicions polítiques favorables, acabaran repercutint en una major legitimació social del català al País Valencià ja és una incògnita de difícil resolució. Però si arriba a donar-se aquesta circumstància política, no hi ha dubte que el sistema educatiu valencià serà capaç de recuperar la línia ascendent recatalanitzadora que portava fins l'any 1995. Aquesta situació faria possible una àmplia renovació dels responsables de la Conselleria d'Educació, cosa que permetria la introducció d'un nou currículum escolar amb una major impregnació sociolingüística. Aquesta «impregnació» seria destinada, entre altres objectius, a fer comprendre als alumnes el procés de substitució lingüística en què es troba immers el País Valencià i a dotar-los de les eines per a posar en marxa nous comportaments lingüístics que s'encaminen a fer reversible el procés. Indirectament, aquest nou currículum podria repercutir en un ús més ampli, a l'aula i fora de l'aula, a les tres regions on el català és més ferm, i, com a mínim, en una millora de la competència de l'alumnat a les altres dues regions, base indispensable perquè el català, que té el caràcter de llengua segona en l'alumnat d'aquestes àrees més urbanitzades, pugui adquirir el caràcter de primera. Sense aquest caràcter, una llengua és difícilment transmesa a la descendència i, més difícilment, pot esdevenir vehicle de socialització comunitària per als nous nats.

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (2003). *Llei d'ús i ensenyament del valencià: Elaboració i desplegament*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- (2004). *Enquesta sobre la Situació del Valencià AVL 2004* [en línia]. Acadèmia Valenciana de la Llengua. <<http://www.avl.gva.es/img/estudis/5/Enquesta.pdf>>
- (2005). *Dictamen sobre els principis i criteris per a la defensa de la denominació i l'entitat del valencià*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua. També disponible en línia a: <<http://www.avl.gva.es/ampliaedicions.asp?id=43&cat=Acordsgenerals>>
- CATALÀ, LUIS (1997). «Conflicto de identidades en la Comunidad Valenciana». A: TORTOSA, J. M. [ed.]. *De lo global a lo local: Relaciones y procesos*. Sant Vicent del Raspeig: Club Universitario, p. 91-111.
- (1998). «Estereotipos políticos de la identidad valenciana: La percepción de la lengua propia y la autoubicación identitaria». A: TORTOSA, J. M. [et al.]. *Cambios globales y estilos de vida en la Comunidad Valenciana*. Sant Vicent del Raspeig: Club Universitario, p. 71-86.
- CENTRE D'INVESTIGACIONS SOCIOLÒGIQUES (1998). [En línia]. Madrid. <<http://www.cis.es/cis/opencms/CA/index.html>>
- COUNCIL OF EUROPE. EUROPEAN CHARTER FOR REGIONAL OR MINORITY LANGUAGES. [En línia]. <<http://www.coe.int/T/E/Com/Files/Themes/Minority-Languages/default.asp>>
- Enquesta sobre l'Ús del Valencià* (1992) [en línia]. Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics. <<http://www.edu.gva.es/polin/val/sies>>
- Enquesta 2005: Coneixement i ús social del valencià. Síntesi de resultat* [en línia]. Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics. <<http://www.edu.gva.es/polin/val/sies>>
- ESTEVE, Alfons [et al.] (2005). *El nom, la unitat i la normalitat: Informe sobre el reconeixement del català com a llengua oficial i pròpia del País Valencià*. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana.
- Euromosaic* [en línia]. <<http://www.uoc.edu/euromosaic>>
- GENERALITAT VALENCIANA. CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I ESPORT (2005). *Coneixement i ús social del valencià*. València. [CD-ROM]
- Informe sobre la Situació de l'Ensenyament a la Comunitat Valenciana 2001* (2004). València: Conselleria de Cultura i Educació. Consell Escolar Valencià.
- MOLTÓ, Ezequiel (2005). «Una iniciativa pel valencià: L'Observatori de la Llengua a Alacant passa de les dades a les propostes». *Quadern* (23 juny), p. 1-3. [Suplement d'*El País*]
- PASCUAL, Vicent; SALA, Vicent (1991). *Un model educatiu per a un sistema escolar amb tres llengües 1: Proposta organitzativa*. València: Generalitat Valenciana.

- PRADILLA, Miquel Àngel (2004). *El laberint valencià: Apunts per a una socio-lingüística del conflicte*. Benicarló: Onada Edicions.
- SIGUAN, Miquel (1994). *Conocimiento y uso de las lenguas en España*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.
- (1999). *Conocimiento y uso de las lenguas*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.